

Cronologia 1700-1746

Era Val d'Aran, era Guèrra de Succession e eth Regnat de Felip V

ELISA ROS, Istoriadora e tecnica de patrimòni deth Conselh Generau d'Aran
MARI PAU GÓMEZ, Directora der Archiu Generau d'Aran

Cronologia 1700-1746

Era Val d'Aran, era Guèrra de Succession e eth Regnat de Felip V

ELISA ROS, Istoriadora e tecnica de patrimòni deth Conselh Generau d'Aran
MARI PAU GÓMEZ, Directora der Archiu Generau d'Aran

1700

1700, Matèu Mòga, sindic d'Aran.

1700, Josèp Arjò e Benosa, Jutge dera Val d'Aran.

20 de hereuèr de 1700, eth rei Carles II, rei de Castelha, confirme es privilègis dera Val d'Aran e concrètament eth privilegi dera franquesa de drets.

(Archiu Generau d'Aran. AGA. Conselh Generau dera Val d'Aran, document. num. 37)

24 de junhsèga de 1700, Jusep Albert Cao de Benós e March, Baron de Les, hè a revalidar e confirmar a Carles II eth títol e privilègis dera Baronia de Les.

2 d'octobre de 1700, eth rei Carles II de Castelha designe coma successor ar arrèrhilh deth rei Loís XIV de França, Felip duc d'Anjou.

1 de noveme de 1700, mòrt eth rei Carles II, rei de Castelha, d'Aragon, de Valéncia, de Sicília, de Nòpols, de Sardenha; duc de Borgonha e de Milan e comde de Barcelona.

16 noveme 1700, Felip duc d'Anjou accèpte era Corona d'Espanha.

1701

1701, Pau Arjò, sindic d'Aran

26 de gèr de 1701, dimèrcles, reiau jornada deth rei Felip V e publiques demostracions d'alegria que se hèn ena Cort de Madrid un viatge anonciada era arribada deth monarca en Irún. Era notícia arribe en Barcelona per corrèu extraordinari er 1 de hereuèr de 1701. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2569. Huelheton imprés qu'explique er itinerari que hè Felip des d'Irún a Madrid.)

8 de mai de 1701, Felip V ei proclamat rei enes Corts de Castelha.

7 seteme de 1701, Anglaterra, es Províncies Unides e Àustria signen era Grana Aliança dera Haia.

12 de setembre de 1701 a 14 de gèrr de 1702, celebracion des Corts catalanes; pendent tres mesi, ua dedicacion importanta auent en compde que, de hèt, s'auie perdut era memòria istorica des corts, en Catalonha non se'n celebraven des de 1632.

24 seteme de 1701, eth joen sobeiran Felip V visite era ciutat de Lhèida.

3 d'octobre de 1701, es braci juren fidelitat ath nau rei e aguest jure es Constitucions de Catalonha. Er enfrontament entre Felip V e es estaments catalans en dites corts anóncie futures discòrdies plan mès grèus.

12 de seteme de 1701 a 14 de gèrr 1702, celebración des Corts catalanes; pendent tres mesi, ua dedicacion importanta auent en compde que, de hèt, s'auie perdut era memòria istorica des corts, en Catalonha non se'n celebraven des de 1632. Er enfrontament entre Felip V e es estaments catalans en dites corts anóncie futures discòrdis plan mès grèus.

Octobre de 1701, Felip V, ja monarca, ei reconeishut enes Corts coma tau per Catalonha, dempús de jurar es Constitucions deth Principat.

1702

1702, es païsi que signen era Grana Aliança declaren era guèrra a França e a Espanha. Comence era Guèrra de Succession.

1702, eth capitan *Joseph Bellver y Balaguer*, governador dera Val d'Aran.

1702, Bartolomèu Lúcia e Sala, sindic d'Aran.

14 de gèrr de 1702, Felip V clausure Corts en Barcelona, en eres Jusèp Albert Cao de Benós e Marc, baron de Les represente ara Val d'Aran.

Mai de 1702 a agost de 1706, agost. Era Val d'Aran ei aucupada pes franco-castelhans.

Junh de 1702 a 14 d'abriu de 1703, eth capitan *Francisco de Planes* ei governador dera Val d'Aran.

1703

1703, confirmacion deth tractat de patzeries entre es abitants de Seish (Coserans) e Salardú (Naut Aran).

1703, era administracion francesa vò acabar damb era gessuda de gran de França per Aran. Eth tractat de Lies e Patzeries de 1513 permetie eth comèrç ena termièra, mès es francesi se quèishen de qu'aguest afavorie es incursions des miquelets catalans, caminaires e soldats, capables d'actuar e retirar-se rapidament. Gaspar-François Le Gendre, senhor de Lornoy, conselhèr deth rei e deth Parlament, intendent de justícia, policia e finances dera Generalitat de Montauban, respon ath ministre francés que segontes eth Tractat, Comenge pòt negociar damb Aran pendent era guèrra.

Seteme de 1703, en Viena, Carles archiduc d'Àustria ei nomentat rei de Castelha e Catalonha-Aragon, tanben se junhien ara Grana Aliança Portugal e Savòia.

1704

1704, confirmacion deth tractat de patzeries entre es abitants de Seix (Coserans) e Salardú (Naut Aran).

1704, eth capitan Jerónimo de Malla e Ferrer, governador dera Val d'Aran.

1704, eth Doctor Binòs, Jutge dera Val d'Aran.

1704, comence en Catalonha era conspiracion e er enfrontament contra Felip V.

1704, prumèra temptativa de préner era fortalesa de Castèth Leon per part des tropes der archiduc-rei Carles III. Aguest assaut ei remassat ena carta que Felip V adrece as conselhèrs d'Aran en 1706 (AGA. Conselh Generau dera Val d'Aran, document num. 91)

12 de noveme de 1704, garanties autrejades as aranesi pes autoritats de Sant Béat tà anar tara hèira de Sant Martin: "els Espanyols vindràn sense armes com pistoles o punyals que tindràn que deixar a les portes de la vila seguint els privilegis de la mateixa".

28 de noveme de 1704, en jurar es Constitucions, er archiduc-rei Carles III esdeven comde de Barcelona.

5 de deseme de 1704 a març de 1706, se convòquen Corts.

1705

1705, ena guèrra successòria ara Corona d'Espanha, Catalonha, Valéncia e Aragon prenen part per archiduc-rei Carles III, en tot que Castelha defen es drets de Felip V. Era majorida d'aranesi prenen partit peth nomenat archiduc-rei, mès ua auta part d'aranesi, manats peth baron de Les, non accèpten ad aguest pretendent des catalans.

1705, eth lheuament en massa des abitants d'Aran avec lòc entà impedir eth pas des tropes der archiduc-rei Carles III peth pòrt de Palhars, artenhent Josèp Albert Cao de Benós, baron de Les, qu'ua part des aranesi siguessen afèctes ara casa de Borbon: *"Tous les habitants de la vallée prirent les armes et se rendirent aux embouchures du port de Pailas pour empêcher l'entrée ou ils restèrent plusieurs jours avec leurs provisions de bouche et de guerre, à leurs dépens"*.

1705, Josèp Albert Cao de Benós, baron de Les e partidari de Felip V, dèishe casa sua e es sues propietats en Arenh de Noguera entà desplaçar-se entara Baronia de Les, a on evite era entrada des enemics en 1706.

20 de junh 1705, Catalonha, en oposicion ath monarca borbonic, dirigida pera petita noblesa, entre en contacte damb es aliats e signe eth pacte de Gènova damb Anglatèrra.

Ostiu 1705, era flòta aliada arribe enquia Barcelona e pren era ciutat as tropes de Felip V.

23 de seteme de 1705, se signe era rendicion de Lhèida as seguidors der archiduc-rei Carles III.

25 de seteme de 1705, orde de Jerónimo de Malla e Ferrer; governador de Castèth Leon, entà qu'en Aran se dongue favor e assisténcia ath capitan Thomas Laguardia, autan de gent, entà trabalhar de çò que calesse en Castèth Leon. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2676)

Seteme-noveme de 1705, priors, conselhèrs, còssos... aurien jurat fidelitat ar archiduc-rei Carles III.

9 d'octobre de 1705 er archiduc-rei Carles III arribe en Barcelona, on ei proclamat rei dempús de jurar es Constitucions.

Octobre de 1705, Benasc què en mans der archiduc-rei qu'a dejà era Seu d'Urgelh e eth Naut Palhars.

18 de noveme de 1705, Carta de Jerónimo de Malla e Ferrer, governador de Castèth Leon, dirigida a Felip V a on da notícia d'un memoriau presentat per eth e un aute presentat pes conselhèrs d'Aran sus era resisténcia aranesa. (AGA Conselh Generau dera Val d'Aran, document num. 91)

1706

1706, es fòrces der archiduc-rei Carles III conquerissen Aragon, Valéncia, Madrid, Malhòrca e Eivissa.

6 de hereuèr de 1706, eth rei Felip V en arregraïment ara resisténcia aranesa dauant era invasion austracista autrege permís as aranesi entà poder comerciar damb Aragon, Catalonha e França. (AGA. Conselh Generau dera Val d'Aran, document num. 91)

Abriu de 1706, era flòta francesa ei prèsta entà recuperar Barcelona, es francesi aucupen er Empordan, en tot qu'era flòta bombarde Barcelona. Felip V arribe enquia Fraga damb es tropes castelhanes; era reaccion anglesa, aliada de Catalonha, non se hec a demorar e es sòns vaishèths arriben enquia Barcelona e hen a hùger as francesi.

24 d'agost o 22 de seteme de 1706, un grop de milicians aranesi, capitanejadi per Josep de Portolà, Ramon Mòga, Josèp Puig, Jaume Mòra e Francesc Puig del Poal ataquen era garnison de Castèth Leon. Segontes er istoriador Melquíades Calzado de Castro hèn presoèr ath sòn governador Jerónimo de Malla e Ferrer.

Tardor de 1706, a conseqüéncia dera recuperacion aranesa dera fortalesa de Castèth Leon, e tanben de tot Aran, eth baron de Les, Jusep Cao de Benós, se ve obligat a hùger entà França, acompanyat deth vicari, german sòn, e deth sòn hilh Francisco Cao de Benós; es sòns enemics aranesi capturen ara sua hemna, possiblement Mariana Cao de Benós e a quate hilhs petiti, que son portadi entà Unha, segontes er istoriador Melquíades Calzado de Castro.

1707

1707, er austracista Chobert assaute eth castèth d'Arenh de Noguera, defenut per Josèp Alberto Cao de Benós, baron de Les. Quan se pren eth castèth, se penge o fuselhe ath baron e se capture as sòns soldats, que son executadi somàriament. Semble qu'entre es assautants deth castèth d'Arenh, e coma coparticipants des actes brutaus i a quauqui caperans aranesi, dilhèu èren es madeishi qu'intervengueren ena presa de

Castèth Leon. Aquesta participacion arribe ath bisbe de Comenges, qu'envie ua proclama menaçanta as caperans dera Val d'Aran.

Abriu de 1707, era victòria filipista d'Almansa compòrte era conquèsta borbonica de Valéncia e d'Aragon, damb era pèrta des sòns fòrs (1708).

19 de junh de 1707, en responsa a ua demana deth sindic d'Aran, er archiduc-rei Carles III nomete a Joseph Pauza, capitan de shivaus, entad aguest cargue. Eth rei reconeish era fidelitat qu'es aranesi l'auien e era contribucion qu'auien hèt en tornar a bastir Castèth Leon, esbauçat en darrèr assaut de 1706. (AGA. Conselh Generau dera Val d'Aran, document num. 2115)

31 d'agost a 12 de noveme de 1707, ofensiva, sètge e queiguda de Lhèida en mans des tropes franceses. Lhèida ei era prumèra ciutat conquerida pes felipistes en Catalonha.

1708

1708, es tropes castelhanes conquisten Aragon, Empordan e Valéncia, damb era batalha decisiva d'Almansa, a on es tropes felipistes, comandades peth duc de Berwick, vencen.

20 junh de 1708, enquiad aguest an es vals fronterères demoren aluenhades dera guèrra, e es tractats de Lies e Patzeries se mantien enquia que Felip III d'Orleans, arrèrhilh de Lois XIII, proïbic tota transaccion comerciau damb es partidaris der archiduc-rei.

1709

Abriu de 1709, eth comde d'Estaing, damb mès de 2.800 òmes, era meitat espanhòus fidèus a Felip V e es auti francesi prenen era vila de Benasc, mès era sua fortalesa resistís eth sètge. Estaing demane er enviament d'artilheria mès era orografia ac hè impossible. Sense aquesta ajuda e ahiscat pes miquelets Estaing avec d'abandonar eth sètge e se retire eth 15 de junh.

23 deseme de 1709, Llorens de Miguel Capdet, sindic generau d'Aran (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2289)

1710

1710, eth soslòctenent de Castèth Leon ei Joan Forga.

Deseme de 1710, era situacion diplomatica e bellica se decante a favor de Felip V.

1711

4 de hereuèr de 1711. Sanci Aunòs, sindic generau dera Val, recep ua carta deth conselhèr deth terçon de Quate Lòcs, Matèu Bòrdes. Ena carta li ditz que coneish ua persona que pòt prestar sòs entàs compdes dera Val. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2311)

2 de març de 1711, eth rei Felip V en arregaïment as servicis prestadi autrege eth grad de capitán de shivau a Francisco Cau de Benós, baron de Les. Eth nomenament se ratifique eth 3 de junhsèga deth madeish an. (AGA. Baronia de Les, document num. 1)

23 de març de 1711, eth governador reiau, Joseph Pauza, ordene qu'es còssos de Les informen sus es vendes de bens hètes en dita poblaciòn pendent es darrèrs 6 ans. Se vòlen crubar es drets que corresponen a patrimonì Reiau. En sòn manament nomenate era incautacion de bens hèta a Josèp Cao de Benós, baron de Les. (AGA. Çò de Miquèla, de Germesa, de Satlari, de Pèiparent e Gasconet de Les, document num. 1198)

25 de març de 1711, se trigue ath marquès de Rouzel entà dirigir eth sètge de Benasc, que demane eth supòrt dera artilheria. Eth pas d'aguesta artilheria pes pòrts de Benasc e d'Aran permeterie ganhar-les sense problèmes. Se vò hèr passar hame a Benasc, s'interrompen es tractats de Lies e Patzeries e s'esten era repression as marchands francesi

Abriu de 1711, morís sobtament er emperador austriac Josèp I, frair der archiduc-rei Carles III, eth quau, tà succedir-lo, auec de deishar Barcelona entà poder èster proclamat emperador damb eth nòm de Carles VI. Es anglesi decidissen retirar eth supòrt que dauen as catalans ena sua luta contra Felip V. Es tropes angleses se retiren de Catalonha, e dèishen eth Principat ens mans des tropes filipistes.

4 de mai de 1711, Joseph Pauza, governador reiau, recep de Sanci Aunòs, sindic generau, 200 liures entà pagar era òbra que se hè en Castèth Leon a compde deth comun dera Val (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e Çò de Capdet de Bossòst, document num. 2283. Extrèt dera Libreta deth sindicat de Sanci Aunòs)

Mai de 1711, Louis Arpajon, marquès d'Arpajon a era orde de calar-se enes montanhes entà caçar miquelets. Tanben recep era orde d'anar a dar supòrt as tropes qu'anauen assatjar Benasc. Era idea ei era de hèr rende Benasc per hame, en tot impedir era arribada d'aliments dempús d'auer talhat es camins.

Junhsèga de 1711, Arpajon arrenh de préner eth castèth d'Arenh de Noguera.

Junhsèga de 1711, i a negociacions secretes damb es principaus abitants d'Aran e Benasc. Semble qu'eth governador de Benasc ei dispausat a pactar damb es francesi, eth rei Felip V li aufrie ues condicions avantatjoses, mès ei substituït per un lòctenent-coronèu aleman e s'esvanic tota temptativa francesa de conquerir era plaça de Benasc. Era Val d'Aran semble èster qu'ei de mès mau pactar, ua carta ditz qu'es partidaris de Felip V èren mens nombrosi qu'es der archiduc-rei, atau que non ei possible ua negociacion e sonque demore era opcion d'un sètge armat.

Agost de 1711, eth marqués d'Arpajon ei designat entà dirigir eth sètge de Benasc.

9 d'agost de 1711, eth duc de Nouailles comuniqua qu'ei de besonh préner, un viatge rendut eth castèth d'Arenh, eth de Benasc e Castèth Leon, en aquest orde, abans de qu'era nhèu s'apodère des montanhas.

14 de seteme de 1711, eth marqués de Rozel qu'a eth sòn quarter generau en Luishon, hè a aucupar es corets de Benasc e Picada per un batalhon d'infanteria e arcabussèrs de montanha, aquesti son atacats pes miquelets qu'arriben des de Vielha.

Seteme de 1711, eth comde de Taff, coronèu irlandés ath servici der archiduc-rei, de Pònt de Suert passe rapidament tà Salardú e Vielha, acompanhat de 3000 shivalièrs, 1200 fantassins e 4 batalhons de miquelets; 600 o 700 voluntaris aranesi, partidaris der archiduc, refòrcen aquestes tropes qu'acampen entre Vielha e Castèth Leon.

15 a 16 de seteme de 1711, eth comde de Taff dirigís es sòns òmes damb miquelets e aranesi peth Portilhon. Ataquen e ahlamen Banhèras de Luishon, Sant Mamet, Montauban-de-Luishon, Juzet, Moustajon.

17 de seteme de 1711, eth castèth de Benasc ei prenut pes francesi, eth marqués d'Arpajon e eth marqués de Rozel.

23 de seteme de 1711, eth marqués de Rozel entre en Aran sense trapar ostilitat, lèu assegure era presa des pòbles entre Es Bòrdes e Pònt de Rei. Eth quarter generau francès se place en Arró.

24 de seteme de 1711, Arpajon ges de Benasc peth pòrt dera Picada.

26 de seteme de 1711, Arpajon se place dauant de Castèth Leon, mès se trape sense artilheria. Se plantege alavetz minar era fortalesa, damb era ajuda der engenhaire e capitan d'escarpaires Delorme, qu'auie amiat es trabalhs de sètge de Girona e Alacant.

4 d'octobre de 1711, amassada deth Conselh Generau dera Val d'Aran entà nomentar coma eth sòn procurador, sindic e actor de totes es universitats e particulars de dita Val

a Sanci Aunòs dera vila de Vilamòs e a sindic generau extrèt dera dita Val d'Aran, present e acceptant. Era assablada se hè en pòble d'Arró e i participan: Miguel Paba de Bagergue, prior de Pujòlo; Amadeu Estampa d'Escunhau, conselhèr de Vielha; Paris de Miguel de Vilac, conselhèr de Marcatosa; Francisco Sastrada de Garòs, conselhèr d'Arties e Garòs; Nadal Subirà de Benós, lòctenent deth conselhèr deth terçon de Lairissa per abséncia de Joan Martin d'Arró d'Es Bòrdes, conselhèr de dit terçon; Matèu Bòrdas de Canejan, conselhèr de Bossòst; eth doctor en medicina Sebastia Lamota dera vila de Salardú e Rafel Jaquet deth lòc d'Unha, proòms deth terçon de Pujòlo; Matèuu Monllau dera vila de Vielha, proòm deth terçon de Vielha; Betran de Miguel dera vila de Vilac, Bernat Joan Sant Beat deth lòc de Mont, Estèu Ferrer deth lòc de Montcorbau, Joseph Arró deth lòc de Betlan, Guillem Ladevesa deth lòc d'Aubèrt, Joan Bossòst e Berart deth lòc d'Arròs e Pèrre Joan Castet deth lòc de Vila, proòms deth terçon de Marcatosa; Francisco Clarós dera vila d'Arties, Pèrre Joan Sala de dita vila e Sebastia Garrabé deth lòc de Garòs, proòms deth terçon d'Arties e Garòs; Joan Sala deth lòc de Begós, Domingo Cuny dera vila de Vilamòs, Bernat Joan Rella deth lòc d'Arró e Blasi Monge deth lòc d'Arres, proòms deth terçon de Lairissa; Joan de Peremarti dera vila de Bossòst e Matèu Medan deth lòc de Canejan, proòms deth terçon de Bossòst.

En document tanben s'escriu qu'eth dit sindic en nòm de tot eth comun dera Val e universitats e pòbles d'aquera e de sòns particulars poblants e moradors poguen manlhear e emplrgar a quaussevolh persona de quaussevolh grad, estat o condicion que siguen autànt en França coma en Espanha tota era quantitat de sòs qu'ath sindic generau li semblarà de besonh entà pagar era contribucion qu'ei taxada a pagar pes pòbles de dita Val ar Illustre senhor marquès d'Arpajon, generau des tropes de Nòste rei e senhor Felip V, que de present se trape ena Val d'Aran en camp sus eth Castèth LEON. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2092)

5 d'octobre de 1711, eth marquès d'Arpajon, mariscau de camp dera Armada deth rei, shivalièr dera orde militar de Sant Loís e comandant des tropes des dus coronas, segontes s'intitole eth en document, autrege sauvaconduite a nòm de Sanci Aunòs, sindic generau, e dus persones mès entà que poguen passar tà França a cercar sòs entà pagar es contribucions. Arpajon ditz que se trape en camp davant de Castèth LEON. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2105). En un aute document, se sap aquestes persones qu'acompanhen ath sindic son Amadeu Estampa, conselhèr, e Abat Portolà. (AGA. Hons Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2305)

7 d'octobre de 1711, era queiguda de Castèth Leon semble propèra, eth marquès de Rozel prepausa d'installar coma governador, eth baron de Les, hilh deth fusilhat. Eth baron, encara joen, serà secondat per M. de Binos, antic capitán, inspector de milícies e bon coneishedor dera Val d'Aran.

9 d'octobre de 1711, Arpajon anóncie per carta era rendicion de Castèth Leon. Eth governador Joseph Pauza, 15 officiaus e 150 soldats son hèti presoèrs e portadi prumèr tà Sant Beat e dempús tà Tolosa.

12 d'octobre de 1711, Arpajon, installat en Vielha, comuniqua qu'a enviat eth batalhon de fusilhèrs tath pòrt de Palhars (Bonaigua). Aquiu un destacament deth comde de Taff les hè ua emboscada, en acabar eth combat, es fuselhèrs s'an de replegar, trapant-se en retirada en Arpajon damb un esquadron de dragons e quauques milícies.

17 d'octobre de 1711, eth marqués d'Arpajon abandona Aran. Abans s'auie lançat damb fúria contra Salardú. Es sòns vesins an d'aufrir coma garantia de vida e isenda es vassi e ornaments sagrats dera glèisa de Salardú, bens qu'Arpajon depausa en Castèth Leon. Tanben auie exigít ua contribucion extraordinària de 20.000 doblons as comunautats municipaus d'Aran, qu'augmentarà en 100 doblons eth sòn sucesor Duvil, lòctenent deth rei Felip V, entara reedificacion e manteniment dera fortaleza de Castèth Leon, cremat pes soldats der archiduc-rei Carles III en tot retirar-se. Mès tard, José de Zada y Antillon, enviat de Felip V, reclamarà un nau tribut de 3700 doblons.

20 d'octobre de 1711, eth baron de Les, que signe coma governador, mane ath baile generau de Lairissa que demane as naturaus dera Val qu'an panat ròbes e causes de valor ath sindic generau, Sancí Aunòs, e que les retornen. Se non ac hèn seràn empresoats en Castèth Leon. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2110)

Seteme-noveme de 1711, "Memorial del que han patit lo lloch de Garòs en la vinguda de Mossur Marquès de Arpajó en lo any 1711". Aquest document se hè a demana des còssos de Garòs, que son: Borthomeu Sole, còsso en cap; Josèp Barra, còsso dusau e Jaume Aures, còsso tresau. Eth document lo redacte e signe Guilhem Martorell, rector de Garòs. Conten era demana des sòs ara poblacion de Garòs per part deth marqués d'arpajon, en non pagar tot çò demanat, eth dit marqués envia un destacament de dragons. S'incaute bestiar: mules, machos, vaques, bòs, oelhes e crabes e horment. (AGA. Çò d'Eira e çò de Barbèr de Garòs, document num. 214)

5 de noveme de 1711, Carta deth baron de Les, que signe coma governador, des de Castèth Leon a on demane a Sancí Aunòs, sindic generau, que convòque amassada de Conselh Generau entath pròplèu 8 de noveme en Es Bòrdes. En dita amassada s'a de tractar causa que conven ath reiau servici deth rei Felip V. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2112)

20 noveme de 1711, M. de Rozel prepausa de préner as aranesi 1200 caps de bestiar, equivalent de çò que se prenec ena Val de Luishon pes miquelets e tropes der archiduc-rei, e de préner husta de pin entà rebastir granges e cases.

Fin de 1711, era Val d'Aran passe ara orbita francoespanhòla.

1712

1712, era victòria en Denain des tropes franceses sus es Províncias Unides hec que s'inícien es convèrses de patz.

10 de hereuèr de 1712, acòrd entre es representants de Luishon e deputats d'Aran, mossen Pau Arjò, secretari dera Val, de Vielha, capitan d'Aran, Portolà, prèste, Miquel Moga e Matieu Escala. Agust acòrd previe qu'era Val pagarà 40.000 liures, 10.000 ath comptat, 15000 en Sant Martin de 1712, e era resta tà Sant Martin de 1713 e 1714.

14 de hereuèr de 1712, eth Conselh Generau dera Val d'Aran demane un prèst entà pagar 130 dobles espanhòles ath senhor Dubil, comandant de Castèth Leon e lòctenent deth rei. Eth document lo signen Sanci Aunòs, sindic generau, e Pau Arjò, secretari dera Val. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2302)

Març de 1712, se nomete com a sosgovernador dera Val d'Aran a Binós, un vielh capitan deth regiment de Vaisseaux que ja auie estat designat major de Castèth Leon.

15 de març de 1712, Sanci Aunòs, sindic generau, pague a Joan Bautista Dubil, comandant de Castèth Leon e lòctenent deth rei, en nòm de tota era Val era quantitat de 42 dobles e mieja espanhòles. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2314)

21 de març de 1712, eth baron de Les, coma governador d'Aran, demane a Sanci Aunòs, sindic generau d'Aran, que convòque amassada deth Conselh Generau dera Val d'Aran entà tractar er ahèr sus era possibilitat qu'es aranesi poguen anar entara hèira de PASCA. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2298)

22 de març de 1712, Sanci Aunòs, sindic generau d'Aran, pague era despena deth viatge a França qu'a hèt Joan Benosa de Canejan. Benosa a anat a cercar es 3500 francs qu'era Val a aufrut ath governador d'Aran entà pagar ara garnison de Castèth LEON. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs, document num. 2309)

12 d'abriu de 1712, Felip V place jos eth comandament de Castèth Leon, damb eth titol de coronèu, ath baron de Les, e lo nomete governador d'Aran. Lladonosa e era Gran Enciclopèdia Catalana lo nomete damb eth nòm de Gaspar, mès ena genealogia des barons non ges aguest nòm. Poirie èster Francisco, encara non se sap eth perquè d'aguesta confusion.

10 de mai de 1712, Eth dr. Matheu Arjó Binós comuniqua a Sanci Aunòs, sindic generau, qu'envie còpia legalizada dera reiau gràcia qu'a rebut tà que la passen ath governador. Arjó Binós a estat nomenat jutge reiau ordinari dera Val d'Aran. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2295)

10 de mai de 1712, eth dr. Matheu Arjó Binós, comuniqua a Sanci Aunòs, sindic generau, eth dia que vò jurar eth cargue de jutge reiau ordinari, eth 12 de mai. Vò que tara jura i assistisquen eth prior, conselhèrs e proòms. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2297)

6 de junh de 1712, Eth dr. Matèu Arjó Binós comuniqua a Sanci Aunòs, sindic generau, qu'eth rei Felip V l'a nomenat coma jutge reiau ordinari dera Val d'Aran. Demane ath sindic que comuniqua as conselhèrs deth Conselh Generau dera Val d'Aran que ja pòden passar a jurar-lo un viatge obtenguda era licéncia deth governador. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2292)

24 de junh de 1712, Sanci Aunòs, sindic generau, convoque ath prior de Pujòlo entara pròplèu amassada deth Conselh Generau d'Aran a on se parlarà de diuèrsi ahèrs. Coma era resisténcia ath pagament deth vestiari dera companhia franca deth governador reiau; deth provediment ath doctor Matèu Arjó Binós der ofici de jutge e der enviament d'ua deputacion entà veir ath bisbe de Comenges. Era amassada aurà lòc en Vielha, eth dia 28 de junh de 1712. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2291)

29 de junh de 1712, Eth dr. Matèu Arjó Binós, jutge reiau ordinari, e eth baron de Les, governador reiau, manen a Sanci Aunòs, sindic generau, entà que comuniqua as conselhèrs des terçons e còssos des pòbles que s'an d'apariar es camins reiaus a 25 passi de cada part. Es proprietaris des camps que son ath costat des camins tanben auràn de hèr apareiments enes sues propietats. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2312)

1 de deseme de 1712, Pau Arjó, secretari dera Val, pague a Sanci Aunòs eth sòn sindicat. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2313)

30 de deseme de 1712, Matèu Bòrdes, sindic generau, convòque a Sanci Aunòs, sindic vielh a amassada deth Conselh Generau dera Val d'Aran. (AGA. Çò de Joanchiquet de Vilamòs e çò de Capdet de Bossòst, document num. 2294)

1713

1713, Semble qu'era glèisa de Sant Sernilh de Betren dèishe de foncionar. Qué succedís entre 1713-1731? S'era glèisa s'esbaussèc quina siguec era causa? Destrucçion per guèrra? Non cau desbrembar qu'en 1711 invasion e repression d'Arpajon, e pòc dempús, entre 1719-2, naua guèrra e aucupacion francesa. Totun, tanpòc se pòt descartar un cataclisme naturau, dilhèu un tèrratrem? O dilhèu damatjada pendent

era guèrra, en 1711-1712, dèishe de foncionar coma parròquia a prumèrs de 1713? Malurosament, era documentacion parroquiau siléncie aguest aspècte.

13 de gèr de 1713, eth rei Felip V autrege ua amnistia generau e es presoèrs son liberadi.

11 d'abril de 1713, Anglatèrra signe eth tractat d'Utrecht.

Març-junh de 1713, er emperador Carles VI (archiduc-rei Carles III) cride a Viena ara emperadritz, Elisabet Cristina de Brunsvic, enquia alavetz regenta en Barcelona, e as sues tropes.

1714

1714, Aguesta data apareish en relòtge deth campanau dera glèisa de Garòs. Presente ua inscripcion gravada en madeish relòtge que ditz: *Joan Guerri me hèc an 1714. Binós siguec jutge. Siguec abat Portolà. Sigueren jurats Matèu Arjó, Jusèp Ferrer e Sebastian Sala. Siguec rector Batista Prades.*

7 de març de 1714, eth tractat dera patz de Rasttat, entre er emperador Carles VI d'Àustria (archiduc-rei Carles III) e Loís XIV de França met fin ara guèrra de Succession. Es catalans continuen era sua luta en solitari.

7 de junhsèga a 11 de seteme de 1714, Berwick assètge Barcelona.

7 de seteme de 1714, tractat de Baden.

11 seteme de 1714, capitulacion de Barcelona.

18 de seteme de 1714, capitulacion de Cardona.

25 de deseme de 1714, Mateu Arjó e Binós ei nomenat subdelegat dera Superintendéncia damb foncions financères e de contròtle reiau.

1715

Junhsèga de 1715, damb era conquèsta de Malhòrca e Eivissa pes Borbons s'acabe definitivament era guèrra de Succession, e ath madeish temps, era sobeiranetat de Catalonha.

15 de noveme de 1715, tractat d'Anvers.

1716

16 gèr de 1716, Decret de Naua Planta, sistèma de govèrn centralista e absolutista impausat per Felip V enes territòris deth vielh Reiaume d'Aragon (Catalonha, Aragon, Valéncia e Balears). Era Val d'Aran demorarà excluida dera naua particion de Catalonha e eth pedit decret non s'aplicarà pas en aguest petit territòri pireneic. Eth rei mane, en article 58 deth dit decret, que s'obsèrven es Ordenances que i auesse entath govèrn politic des ciutats, viles e lòcs e en çò que non siguesse contrari a çò manat en decret. Se se vò reformar bera causa deth Consulat deth Mar o des Ordenances des ciutats, viles e lòcs s'aurà de consultar ath rei a traucès dera Audiéncia. Rebremem qu'eth govèrn dera Val se regie pes Ordenaciones redactades en 1616 per Juan Francisco de Gràcia e de Tolva laguens deth regnat de Felip III de Castelha.

1717

13 de març de 1717, carta de Juan Milan d'Aragon a on se comuniqua ath prince Francisc Pius de Sabòia, marquès de Castel Rodrigo e capitan generau de Catalonha, ua reiau orden a on se ditz qu'eth baron de Les continue en govèrn de Castèth Leon. Atau madeish, era orden reiau ditz qu'era Val d'Aran conservarà eth sòn govèrn particular e aurà un governador en Castèth Leon damb jutge ordinari. (AGA. Conselh Generau dera Val d'Aran, document num. 125)

1718

1718, eth rei Felip V incomplís era patz d'Utrecht e es tractats de Rasttat en apoderar-se de Sardenha e Sicília damb er objectiu de plaçar-se en França. França signe ua aliança damb Olanda, Anglatèrra e Àustria e se constituís era Quadrupla Aliança.

1719

10 de gèr de 1719, comence era guèrra.

Primauera de 1719, eth mariscau Berwick, conqueridor de Barcelona er 11 de seteme de 1714, recomane era aucupacion dera Val per part deth mariscau Bonas.

20 de mai de 1719, Berwick, qu'ère en Irun, ordene a Bonas que comence es manòbres sus Castèth Leon.

31 de mai de 1719, Bonas comuniqua qu'era artilleria ei posicionada entath sètge de Castèth Leon.

31 de mai a 11 de junh de 1719, sètge e queiguda de Castèth Leon. Eth baron de Les dirigirà personaument era resisténcia e ei eth prumèr viatge que se ve a un baron de Les lutar contra er exèrcit francés.

23 de junh de 1719, Champier, nau governador en Aran, convoque as representants politics. Eth nau governador impausarà mès cargues impositives as aranesi. Mès tard serà destituït e empresoaat.

14 d'octobre de 1719, testament de Francisco Cao de Benós, baron de Les e governador dera Val d'Aran. Redactat en Agen, França. Demane que se morís ena Val d'Aran vò èster enterrat en convent de Nòsta Senhora de Mijaran. (AGA. Baronia de Les, document num. 3)

Noveme de 1719, Castèth Leon ei des ·hèt

1720

10 de hereuèr de 1720, se permet era repatriacion de presoèrs de guèrra internats en França, entre es quaus i é eth baron de Les, que demane aguest madeish dia ath rei Felip V de reincorporar-se ath sòn cargue de governador dera Val.

17 de hereuèr de 1720, se signe era patz de Londres, mès era Val d'Aran demore en poder des francesi.

1720-1721, era Val d'Aran demorarà ath marge deth corregiment pirenenc de Talarn. Serà ua comunautat politica regida peth governador e per assessor juridic, qu'abans de 1721 ère eth doctor Jusèp de Miguel, un e aute de nomentament reiau.

1720-1721, eth Conselh dera Val demorarà plan disminuït enes sues prerrogatives.

1721

1721, tractat de Cambray, signat entre Espanha, França e Anglatèrra. Era Val d'Aran passe a domèni espanhòu.

1724

10 de gèr de 1724, Felip V abduquèc a favor deth sòn hilh primogènit Loís I d'Espanha, damb era esperança de regnar finaument en França. Loís prenec possession deth tron d'Espanha eth 15 de gèr deth madeish an, mès moric eth 31 d'agost següent a causa dera pigòta. Ara sua mòrt, Felip V auec de tornar a accedir ath tron espanhòu, ua

dusau etapa assenhalada per avança dera sua malautia mentau e eth contraròtle qu'era sua dusau hemna, Isabel de Farnesi, exercie sus es ahèrs deth règnr.

1724, ei designat coma assessor juridic un avocat deth Palhars, Bonaventura Marsa de Vilamitjana.

1728

28 de junh de 1728, Felip V reafirme as aranesi eth dret de poder extrèir era lan deth país tà França e eth pas de ramats d'ua part a ua auta, les autrege poder tà hèr dues hèires ar an e un mercat setmanau, ath delà dera minoracion ena extraccion de sau procedenta de Gerri e Morreres. (AGA. Conselh Generau dera Val d'Aran, document num. 131. Agustè hèt se conten en ua Reiau Cedula autrejada per Ferran VI, hilh de Felip V, a on confirme es privilègis dera Val d'Aran. En document informe des ratificacions hètes peth sòn pair Felip V)

1730

23 de hereuèr de 1730, eth rei Felip V auec d'observar es ordenances autrejades peth bisbe de Comenges que tractauen sus era disciplina eclesiastica. Aquesta Orden reiau se comunicuèc a Juan Ibáñez Cuevas, governador d'Aran. Mès i a fòrça problèms damb era conducta deth clergat aranés. Per tot aquerò, eth rei dicte ua Cedula reiau a on modifique es capítols dera ordenança deth bisbe de Comenges. Ne remercam dus: Es aranesi que volguen seguir era carrèra eclesiastica auràn de presentar un titol clericau o patrimoniau de 200 liures franceses e non vò qu'es sòs dera fabrica dera glèisa vagen a parar a mans deth salari deth vicari. (AGA. Conselh Generau dera Val d'Aran, document num. 2116. Cedula reiau autrejada per Felip V en Barcelona, 24 de noveme 1735)

1735

14 d'octobre de 1735, Felip V eximís a Aran, en ua Reiau cedula, der us de papèr sagerat. (AGA. Conselh Generau dera Val d'Aran, document num. 114)

1737

21 de deseme de 1737, Privilègi autrejat per Felip V. Celebracion de dues hèires e un mercat setmanau en Vielha. (AGA. Conselh Generau dera Val d'Aran, document num. 169)

21 de deseme de 1737, Cedula reiau autrejada per Felip V a favor d'Aran ena quau eth rei autrege dues hèires franques e un mercat damb era exempcion deth dret de leuda e des entrades e gessudes, segontes en era se conde, i trapam sus eth madeish ahèr un comunicat deth comde de Glimes. (AGA. Conselh Generau dera Val d'Aran, document num. 122)

1738

28 de hereuèr 1738. Cedula reiau sus era lan, dus hèires franques damb un mercat, e entà poder extrèir sau a un prètz moderat enes salines de Gerri e Morreres. (AGA. Conselh Generau dera Val d'Aran, document num. 119)

26 d'agost de 1738. Comunicat deth comde de Glimes sus er autrejament de dues hèires franques e mercat ena Val. Confirme era Cedula Reiau a favor dera Val d'Aran ena quau eth rei Felip V autrege dus hèires franques e un mercat damb era exempcion deth dret de leuda e entrades e gessudes, segontes ei costum, i trapam sus eth madeish tema un comunicat deth comde de Glimes. (AGA. Conselh Generau dera Val d'Aran, document num. 123)

1746

9 de junhsèga de 1746, Felip V morís en Madrid, ei enterrat ena Granja de Sant Ildefons.